

Nr 263.

Av herr **Lindström**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till påbörjande av vissa till Stockholms garnison hörande truppförbands och anstalters utflyttande till Järvafältet.

I proposition nr 180 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att anvisa visst belopp till bland annat förberedande åtgärder för Stockholms garnisons utflyttande till Järvafältet. Tidigare har emellertid beslutats, att Svea flygflottilj skall förläggas till samma övningsfält, men då nu jämväl marktruppförband avses skola dit förläggas, måste Järvafältet komma att på ett helt annat sätt än hittills tagas i anspråk för icke blott marktruppernas tillämpningsövningar utan även för deras dagliga exercis och instruktionsmässiga utbildning. Under sådana omständigheter blir det, på det att denna marktruppförbandens utbildning icke måtte bliva i allt för hög grad lidande, nödvändigt att finna ett annat område än Järvafältet, där flygflottiljen må kunna basera den väsentliga delen av sin flygutbildning, såsom eskaderflygning, uppstignings- och landningsövningar, avancerad flygning m. m. Förvärvandet av dylikt område skulle innebära, att en stor del av Järvafältet, som eljest skulle helt tagas i anspråk för flygförbandets räkning, kunde under åtminstone större delen av dagen disponeras för marktruppernas räkning och sålunda för det ändamål, vartill hela övningsfältet ursprungligen avsetts. Härtill kommer emellertid den betydelsefulla omständigheten, att Barkarby flygfält icke kan sägas motsvara de anspråk, som ur ren flygutbildnings- och krigsberedskaps-synpunkt måste ställas på ett modernt fält. En lösning av detta problem i den riktning, som förut antytts, vore alltså för båda försvarsgrenarna önskvärd för att icke säga nödvändig.

Därest alla förutsättningar saknades för att kunna lösa denna fråga på nu angivet sätt, vore självfallet intet att göra i saken, men en närmare undersökning av förhållandena giver emellertid vid handen, att en fullt tillfredsställande lösning är möjlig. Detta framgår redan av en till kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement ställd skrivelse den 10 juni 1937 från chefen för dåvarande östra arméfördelningen, i vilken skrivelse föreslås inköp av visst område å Svartsjölandet samt detta köps finansiering genom försäljning av egendomarna Kvarnängen och Johanneshov i Brännkyrka församling av Stockholms stad. (Se Bil. 1.)

Detta förslag upptogs av kungl. arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i dess underdåniga skrivelse den 6 juli 1937: »I skrivelse till fortifikationsdepartementet den 10 nästlidne juni har chefen för östra arméfördelningen på anförda skäl gjort framställning, att fortifikationsdepartementet måtte vidtaga åtgärder för utverkande av tillstånd, dels att de från ett mantal Enskede

nr 1 avsöndrade lägenheterna Johanneshov och Kvarnängen invid Stockholm, vilka lägenheter icke äro behöfliga för försvaret, finge försäljas, och att, då dessa lägenheter på sin tid av kronan förvärvats för Stockholms försvar, inflytande försäljningsmedel finge användas för Stockholms luftförsvar (luftbevakning, luftvärn, civilt luftskydd och flygfält), dels ock att för anläggning av ytterligare ett flygfält i Stockholms närhet för stärkande av Stockholms luftförsvar ett vid Skå-Edeby å Svartsjölandet beläget, med hänsyn till naturliga förutsättningar och läge för ändamålet lämpligt område finge av kronan förvärfvas och att för bestridande av kostnaderna för förvärvet och för områdets iordningställande såsom flygfält finge tagas i anspråk blivande försäljningsmedel för Johanneshov och Kvarnängen.

I anledning härav får fortifikationsstyrelsen med överlämnande av samtliga handlingar i ett tidigare å fortifikationsdepartementet handlagt ärende angående iordningställande av ett flygfält vid Skå-Edeby m. m. i underdånighet anföra följande:

Då, såsom framgår av förenämnda handlingar, uppdrag av Kungl. Maj:t lämnats djurgårdskommissionen att ombesörja exploatering av Johanneshov och Kvarnängen, torde det ankomma på nämnda kommission att vid lämplig tidpunkt till Kungl. Maj:t inkomma med framställning, att proposition måtte avlätas till riksdagen om medgivande till lägenheternas försäljning. Enligt vad fortifikationsstyrelsen under hand inhämtat, har exploateringsfrågan nu fortskridit så långt, att underdånig framställning från kommissionen om medgivande att försälja lägenheterna snart torde vara att förvänta.

Vidkommande därpå frågan om användning av de genom försäljning av lägenheterna inflytande medel, anser fortifikationsstyrelsen, såsom även fortifikationsdepartementet tidigare uttalat såsom sin åsikt, att då lägenheterna på sin tid av kronan förvärvats för anläggning av skansar för Stockholms försvar, blivande försäljningsmedel för lägenheterna lämpligen böra användas för den del av Stockholms försvar, som för närvarande torde vara den viktigaste eller dess luftförsvar.

Chefen för östra arméfördelningen har angående det ifrågasatta flygfältet vid Skå-Edeby anført,

att det för Stockholms luftförsvar vore betydelsefullt att i Stockholms närhet utöver de två för närvarande till förfogande stående flygfälten — Brommafältet och Barkarbyfältet — ytterligare ett flygfält för erhållande av utökade baseringsmöjligheter funnes att tillgå,

att det enda område, som med hänsyn till naturliga förutsättningar och läge härför kunde komma ifråga, vore beläget vid Skå-Edeby å Svartsjölandet,

att, enligt vad arméfördelningschefen inhämtat, detta område för närvarande kunde av kronan förvärfvas på synnerligen fördelaktiga villkor,

att det vore av vikt, att det tillfälle, som nu föreläge för kronan att förvärva området, icke försuttes, samt

att han i ärendet meddelat sig med chefen för flygvapnet, innan han gjort förevarande framställning.

I det tidigare å fortifikationsdepartementet handlagda ärendet angående flygfält vid Skå-Edeby har utredning förebragts angående de ungefärliga kostnaderna för anordnande å nämnda ort av en kombinerad land- och sjöflygplats. Dessa kostnader uppgå, såsom framgår av de här överlämnade handlingarna i ärendet, till tillhoppa 2,817,700 kronor, därav 564,900 kronor för erforderliga markförvärv, 589,800 kronor för vägarbeten och igenfyllning av diken, 1,348,000 kronor för iordningställande av landflygfält och 315,000 kronor för anordnande av sjöflygplats. Exploateringen av Johanneshov och Kvarnängen beräknas enligt en den 17 mars 1937 av djurgårdskommissionens dåvarande verkställande ledamot och chef, byråchefen T. A. Törjesson, gjord uppskattning komma att inbringa ett netto av cirka 6 miljoner kronor.

Enligt fortifikationsstyrelsens åsikt föreligger här ett gynnsamt tillfälle att för rimlig kostnad erhålla ytterligare en flygplats i Stockholms närhet med utmärkt läge och därjämte användbar såsom både land- och sjöflygplats. I likhet med arméfördelningschefen anser fortifikationsstyrelsen att den ifrågasatta flygplatsen, om den kommer till stånd, blir av synnerligen stor betydelse för stärkande av Stockholms luftförsvar. Det synes därför fortifikationsstyrelsen lämpligt, att kostnaderna för anordnandet av flygplatsen, däri inberäknat kostnaderna för erforderliga markförvärv, bestridas av inflytande försäljningsmedel för Johanneshov och Kvarnängen, vilka medel på grund av ovan nämnda uppskattning av desamma givetvis få antagas komma att därtill lämna mycket riklig tillgång. I förbigående vill fortifikationsstyrelsen framhålla, att det torde få anses uppenbart, att den tilltänkta flygplatsen även blir till stor nytta för flygvapnets övningar, något som ytterligare motiverar tillkomsten av flygplatsen. Emellertid synes det angeläget, att avgörandet av denna fråga, särskilt såvitt angår för ändamålet erforderliga markförvärv, för att nu föreliggande gynnsamma tillfälle att på fördelaktiga villkor förvärva den för flygfältet avsedda marken ej må försittas, icke göres beroende av att genom exploatering av Johanneshov och Kvarnängen tillräckliga medel för ändamålet hinna inflyta — något som antagligen skulle föranleda, att avgörandet bleve uppskjutet på en oviss framtid — utan att förevarande fråga handlägges fullt fristående och att de medel, som erfordras för ändamålet, få förskjutas, för att sedermera ersättas av inflytande försäljningsmedel för Johanneshov och Kvarnängen. Tidigare erfarenheter hava nämligen alltför tydligt visat, huru oerhört priset på viss för inköp ifrågasatt mark kan stiga, om beslut om inköp därav ej omedelbart fattas, utan att frågan därom får vila under någon tid. Fortifikationsstyrelsen anser därför att, för att kronan i förevarande fall må skyddas för dylik prisstegring, preliminära avtal under försättning av Kungl. Maj:ts godkännande snarast möjligt böra uppgöras om förvärv av för ändamålet erforderliga markområden och att frågan om anordnande av flygplatsen och beviljande av medel därför därefter underställes nästkommande års riksdag.

Med anledning av vad sålunda anförts, får fortifikationsstyrelsen i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t bemyndiga styrelsen att inleda

förhandlingar och, under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande, träffa preliminära avtal med vederbörande jordägare om förvärf för kronans räkning av de för anordnande av en land- och sjöflygplats vid Skå-Edeby erforderliga mark- och vattenområden.»

Såsom av såväl den underdåniga skrivelsen som chefens för östra arméfördelningen framställning framgår, hava de militära myndigheterna väl icke varit fullt ense angående frågan om fredsörläggningen av Svea flygflottilj, men däremot samtliga ansett behov föreligga för inköp utav sagda område å Svartsjölandet i och för dess utnyttjande såsom reservflygfält, på det att flygvapnets effektivitet ifråga om främst huvudstadens försvar avsevärt må kunna förstärkas.

Till önskvärdheten att såväl erhålla ett ur flygutbildningssynpunkt lämpligare övningsfält än Barkarbyfältet som att för marktruppförbanden efter deras utflyttande till Järvafältet möjliggöra ett rationellare utnyttjande av sistnämnda fält för dess ursprungliga ändamål samt behovet av ett reservflygfält i händelse av krig eller krigsfara kommer emellertid ytterligare en omständighet, som i detta sammanhang förtjänar det allra största beaktande.

Verkställda utredningar och tekniska undersökningar hava nämligen ådagalagt, att flygfältet i Bromma visserligen kan fylla icke alltför stora krav beträffande trafik av ur flygsynpunkt mera lokal karaktär, men då det gäller direkta flygförbindelser med mera avlägsna orter, bliva kraven ifråga om bland annat start- och landningsbanor m. m. sådana, att Brommafältet ingalunda i rimlig mån kan eller kommer att kunna fylla erforderliga anspråk. För fjärrtrafikens del räknar man sålunda för närvarande i England och Amerika med en effektiv startsträcka av ända upp till 2,500 meter, och jämväl i övrigt äro kraven sådana, att varken Brommafältet eller flygfältet på Barkarby ens tillnärmelsevis motsvara desamma. Till ytterligare utveckling av det här sagda, må följande från bland annat Milwaukee hämtade måttbestämmelser för flygfält anföras:

Förklaring.

- A: 1 Civilflygfält för långfärdstrafik (transoceantrafik).
 A: 2 » » internationell trafik (på norra Europa).
 A: 3 » » inhemsk trafik (skandinavisk).
 A: 4 » » privat trafik.
 B: 1 Militärflygfält (vid flygförbandsörläggningar).

Minimifordringar.

	Flygfältsgrupp.				
	A: 1	A: 2	A: 3	A: 4	B: 1
Effektiv startsträcka	2,500 m	1,000 m	800 m	550 m	1,000 m
Fri stigningssträcka					
utanför rullbana...	1,500 m	1,200 m	900 m	700 m	1,200 m
Rullbanans bredd ...	150 m	100 m	50 m	35 m	1,300 m
Hinders största höjd					
i förhållande till					
avstånd från rull-					
sträckan	1 : 15	1 : 15	1 : 15	1 : 15	1 : 15

Hinders största höjd i förhållande till avstånd från fältets periferi	1 : 35	1 : 35	1 : 35	1 : 35	1 : 35
Största avviknings- vinkel mot vind- riktning	30°	30°	20°	15°	—
Avstånd till elektrisk luftledning från fältet	2,000 m	1,600 m	1,300 m	1,200 m	1,600 m
Största lutning å flygfält	1 : 50	1 : 50	1 : 40	1 : 40	1 : 40
Minsta radie å ver- tikal kurva	3,000 m	3,000 m	2,000 m	2,000 m	2,000 m
Pilhöjd å vertikal kurva	0.6 m	0.6 m	0.6 m	0.6 m	0.6 m
Tangentlängd å ver- tikalkurva	50 m	50 m	50 m	50 m	50 m
Rullbanornas bärig- het	2.8 kg/cm ²	2.8 kg/cm ²	2.8 kg/cm ²	2.8 kg/cm ²	2.8 kg/cm ²

De här anförda kraven kunna i varje fall icke utan orimliga sprängnings- och schaktningskostnader uppfyllas av vare sig Bromma- eller Barkarbyfältet, men däremot äger det angivna området å Svartsjölandet, såsom framgår av bifogade karta (Bilaga 2)¹⁾, möjlighet att motsvara dessa fordringar efter schaktnings- och utfyllningsarbeten till ett jämförelsevis ringa belopp, nämligen cirka 1.5 miljoner kronor.

Till närmare belysning av det sist anförda hänvisas till några, av översten Ingemar Petersson utförda utredningar, vilka i olika sammanhang återgivits i dagspressen. Några av dessa framgå av bilaga 3.

Såsom förut i bland annat kungl. arméförvaltningens underdåniga skrivelse och chefens för östra arméfördelningen skrivelse till förvaltningens fortifikationsdepartement framgår kan ett inköp av här ifrågavarande område å Skå-Edeby finansieras genom den förutsatta försäljningen av tvenne egendomar inom Stockholms område. Under hänvisning härtill ävensom till det i övrigt förut sagda hemställes alltså,

att riksdagen måtte för sin del medgiva inköp av ett för angivna syften avsett område vid Skå-Edeby och Kumla å Svartsjölandet invid Stockholm, för ett belopp av högst 570,000 kronor samt att de medel, som inflyta vid försäljning av egendomarna Kvarnängen och Johanneshov inom Brännkyrka församling av Stockholms stad, må härför i erforderlig utsträckning disponeras.

Stockholm den 16 mars 1938.

Rickard Lindström.

¹⁾ Ej avtryckt vid motionen; överlämnas till vederbörande utskott.

Bilaga 1.

Till kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement.

Genom kungl. brev den 26 oktober 1858 förordnades, att ett område vid Johanneshov och Linde av egendomen Enskede skulle förvärfvas åt kronan för anläggande av tvenne skansar för Stockholms försvar.

Den fastighet, kronan sålunda förvärfvade, utgjordes av de från ett mantal Enskede nr 1 avsöndrade lägenheterna Johanneshov och Kvarnängen. En del utbyten ägde sedermera rum mot vissa Stockholms stad tillhörande angränsande områden (Stockholms stadsfullmäktiges beslut den 27 mars 1907, riksdagens skrivelse den 5 maj 1908). Lagfart för kronan å områdena meddelades av Stockholms rådstuvurätt den 7 december 1914.

De planerade skansarna fullbordades aldrig.

Områdena äro sedan mars 1917 utarrenderade till Stockholms stad. Genom beslut av kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 17 januari och den 1 september 1923 samt den 19 mars 1924 lämnades Stockholms stad tillstånd att till Stockholms idrottsförbund för tiden 14 mars 1927—13 mars 1970 upplåta en del av området för att användas som idrottsplats, allmän park m. m. I arrendeavtalet med idrottsförbundet skulle stadgas, att — därest beslut om försäljning av området eller dess användning för något statens behov skulle fattas — idrottsförbundet vore skyldigt att avträda området sex månader efter uppsägning.

Genom skrivelse från kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 7 februari 1925 erhöll chefen för IV arméfördelningen i uppdrag att inkomma med förslag till de villkor, under vilka Stockholms stad skulle erbjudas förvärva äganderätten till vissa delar av de till Stockholms idrottsförbund sålunda upplåtna, kronan tillhöriga markområdena.

I och för den på grund härav erforderliga utredningen syntes det arméfördelningschefen lämpligt att till att börja med undersöka, vilka intressen Stockholms stad i övrigt kunde äga i fråga om förvärfvande av mark från egendomen Johanneshov. Det visade sig härvid, att staden, i enlighet med ett av Stockholms trafikkommitté år 1921 avgivet betänkande, i ej ringa grad var i behov av markområden härstädes. Ett realiserande av det föreliggande trafikprojektet ansågs dock ej vara att vänta inom den närmaste framtiden.

Det syntes emellertid arméfördelningschefen otvetydigt hava framgått, att staden vid sidan av de förpliktelser, den borde »anse sig äga i fråga om den mark, som var upplåten till idrottsplats», också förr eller senare måste med kronan träffa uppgörelse angående förvärfv av ytterligare områden för ordnande av förortstrafiken.

Under dessa förhållanden ansåg arméfördelningschefen tidpunkten inne för upptagande av förhandlingar med Stockholms stad angående *all* den mark härstädes, som vore erforderlig för stadens vidkommande. Utan att avvakta resultat av den på grund av departementets ovannämnda skrivelse igångsatta utredningen föreslog chefen för IV arméfördelningen genom skrivelse till kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 17 mars 1925, att det här avsedda kronan tillhöriga området¹⁾ skulle exploateras, samt att djurgårdskommissionen skulle få i uppdrag att ombesörja exploateringen.

Arméfördelningschefen angav, att enligt tidigare gjorda beräkningar de genom försäljning inflytande medlen skulle komma att överskrida 4,000,000

¹⁾ Med undantag av ett mindre område, å vilket en skansanläggning påbörjats utan att fullbordas, och vilket område för det dåvarande ansågs böra »bevaras med tanke på ett blivande luftförsvar». — Numera är icke erforderligt att sålunda bevara någon del av ifrågavarande områden.

kronor och föreslog, att dessa medel skulle få tagas i anspråk för Stockholms luftförsvar.¹⁾

I underdånig skrivelse den 28 april 1926 framhöll kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement, att åtgärder för att möjliggöra försäljningen snarast borde vidtagas.

Beträffande upplåtelsen till Stockholms idrottsförbund ansåg departementet, att — enär förbundet nedlagt stora kostnader för idrottsanläggningen — densamma skulle »åtminstone för närvarande rimligen icke kunna undantagas från upplåtelse till förbundet», men att liknande förhållande icke förelåg beträffande den till förbundet i övrigt upplåtna marken.

Departementet anslöt sig till arméfördelningschefens förslag angående försäljningsmedlens användning för Stockholms luftförsvar och hemställde, att, »därest nådig proposition om medgivande till försäljning i sinom tid kommer att avlätas till riksdagen, framställning om användning av därigenom inflytande medel, på sätt nämnts, jämväl måtte göras hos riksdagen».

Departementet slutar — med hänsyn till att det här endast var fråga om förberedande åtgärder till försäljning — sin framställning med att hemställa, att djurgårdskommissionen skulle erhålla uppdrag att ombesörja stadsplanläggningen av lägenheterna Johanneshov och Kvarnängen, att inleda underhandlingar och avsluta förberedande avtal med Stockholms stad om överlåtelse av den mark av fastigheterna, som staden för något dess ändamål kan önska förvärva, mot vederlag av antingen annan mark i Stockholm eller dess närhet, varav kronan för försvarsändamål kan behöva komma i besittning, eller kontant ersättning samt att i sammanhang härmed övertaga förvaltningen av fastigheterna ifråga.

Genom kungl. brev den 28 maj 1926 lämnades djurgårdskommissionen, med bifall till fortifikationsdepartementets nyssnämnda hemställan, det ifrågasatta uppdraget.

Enligt vad som inhämtats, har Stockholms fastighetsnämnds förhandlingsdelegerade i skrivelse till djurgårdskommissionen den 10 april 1937 anhållit om upptagande av förhandlingar snarast möjligt rörande förvärv åt staden av de delar av egendomen Johanneshov, vilka enligt ett genom stadens förvaltningsuppdrag till djurgårdskommissionen under hand tidigare överlämnat stadsplaneförslag, erfordras för framdragande av allmänna trafikleder m. m.

Stockholms stad synes alltså nu hava tagit ställning till trafikkommitténs ovannämnda betänkande i de avseenden, här är frågan om, och torde stå inför behovet att realisera detsamma.

Detta skulle innebära, att de erforderliga förutsättningarna för djurgårdskommissionen för förhandlingar och framläggande av ett definitivt stadsplaneförslag numera föreligger. Med hänsyn härtill synes den tidpunkt ej vara avlägsen, då frågan om områdets exploatering kan bli aktuell.

För Stockholms luftförsvar hava enligt 1936 års försvarsbeslut betydande belopp blivit beviljade. Dessa belopp kunna dock icke helt fylla de krav, som måste uppställas för tillgodoseendet av huvudstadens luftförsvar. Det är sålunda fortfarande av synnerlig betydelse, att ovan avsedda försäljningsmedel kunna få tagas i anspråk för Stockholms luftförsvar.

Med anledning av det anförda och med hänsyn till det ansvar för planläggningen av Stockholms luftförsvar, som åvilar chefen för östra arméfördelningen, har jag äran hemställa, att kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement måtte vidtaga åtgärder för utverkande av nådig proposition till riksdagen, så snart förhållandena göra lämpligt, angående

¹⁾ Markbyten skulle också få ske med Stockholms stad ifråga om sådan mark, som kunde erfordras för luftförsvaret.

dels försäljning av ifrågavarande områden,
dels försäljningsmedlens användning för Stockholms luftförsvar (luftbevakning, luftvärn, civilt luftskydd, flygfält).

För basering av flygförband, avsedda att deltaga i Stockholms luftförsvar, stå för närvarande endast två flygfält till förfogande — Brommafältet och Barkarbyfältet.

Med hänsyn till faran för flygfältsbekämpning genom fientliga bombflygförband är det betydelsefullt, att utökade baseringsmöjligheter, så snart ske kan, erhållas.

Det enda område, som med hänsyn till naturliga förutsättningar och läge härfor torde kunna komma ifråga, är beläget vid Skå-Edeby å Svartsjölandet.

Enligt vad som inhämtats kan detta område för närvarande på synnerligen fördelaktiga villkor förvärfvas av kronan. De arbeten, som skulle komma att erfordras för iordningställande av flygfältet, torde kunna utföras för rimlig kostnad.

Det är av vikt, att det tillfälle till detta områdes förvärfvande av kronan, som nu föreligger, icke försittes.

Jag har därför, efter att i ärendet hava meddelat mig med chefen för flygvapnet, äran hemställa, att kungl. arméförvaltningens fortifikationsdepartement måtte vidtaga åtgärder för utverkande av nådig proposition till riksdagen, så snart förhållandena göra lämpligt, angående

dels inköp av ifrågavarande område,

dels medgivande att för bestridande av kostnader för inköpet ävensom för områdets iordningställande såsom flygfält få taga i anspråk ovan i denna skrivelse omnämnda försäljningsmedel.

Nyköping den 10 juni 1937.

Erik Testrup

Arméfördelningschef.

E. Grill.

Bilaga 3.¹⁾

De publicerade rapporterna från krigsskådeplatserna i Spanien och Kina giva otvetydigt vid handen, att en anfallande fiende genom sina flygstridskrafter först av allt söker skadegöra vid och i närheten av den angräpnade platsen belägna flygfält. Avsikten med dessa lufttrader är klar: man vill förstöra möjligheterna för motståndarens flygmaskiner att överhuvud operera i luften. Man vill med andra ord söka stänga in dem å flygplatserna genom att medelst krevadhål å flygfältet omöjliggöra start i större omfattning och samtidigt göra de stillastående flygmaskinerna, som själva sakna möjlighet att försvara sig, till ett lätt förstörbart mål vid fortsatta luftanfall. Förstöringen av flygfälten medför också, att motståndarens flyg förlorar möjligheten att landa för ombordtagande av drivmedel och ammunition m. m. och blir alltså även på detta sätt oskadliggjord. Förstöringen av flygfält har i nu pågående strider omfattat ej blott de militära, utan också de civila fälten — allt i avsikt att beröva motståndaren möjligheten att använda de senare såsom reservflygfält. Även om flygfältens återställande i användbart skick genom krevadhålens igenfyllande och fyllningsmassans tillpackande är möjligt att utföra på relativt kort tid, om man har redskap och manskap tillgängliga, så kan i varje fall detta ej ske på så kort tid, att icke en fiende dessförinnan hinner fullfölja sin taktik och på några minuter och timmar oskadliggöra motsidans luftstridskrafter samt bliva ensam herre i luften. Vilka resurser har nu den anfallne att förhindra en sådan kalamitet? Förutsatt, att erforderliga luftstridskrafter finnas tillgängliga, måste den anfallne förfoga över ej blott tillräckligt stora och goda ordinarie flygfält, utan jämväl

¹⁾ Bilaga 2, se not A sid. 5.

över reservflygfält att tagas i anspråk, därest fienden skulle lyckats förstöra de ordinarie flygbaserna.

Vad nu anförts med utgångspunkt från verkliga krigsskådeplatser, torde giva oss här i Sverige åtskilligt att tänka på. Särskilt torde för huvudstadens del kunna göras den frågan, huruvida det är väl beställt med stadens försvar genom det rörliga luftförsvaret, d. v. s. om de till stadens skydd mot ett eventuellt luftanfall avdelade flygstridskrafterna givits det utrymme för start och landning, som måste krävas för att de ej skola riskera att bli »inlåsta» å eller »utestängda» från sina flygbaser och sålunda tillspillogivna.

I tvenne föregående artiklar i denna tidning (den 14 september och 23 september 1937) har undertecknad sökt påvisa den ofrånkomliga nödvändigheten för Stockholm att erhålla militära reservflygfält.

Nästa fråga blir då: huru skola dessa reservflygfält i *ekonomiskt* hänseende kunna realiseras?

Frågans besvarande ger anledning till ytterligare en fråga: vilka hava intresse av ett anskaffande och iordningställande av reservflygfält? Svaret blir staten och Stockholms invånare, representerade i första hand av stadens förvaltningsorgan. Det är då ganska naturligt att en repartisering om nyssnämnda kostnader äger rum mellan de båda intressenterna. Vad avser anskaffandet för ändamålet av *statsmedel*, bör här meddelas, att redan år 1926 har på initiativ av arméförvaltningens fortifikationsdepartement Kungl. Maj:t gjort vissa dispositioner beträffande de försäljningsmedel, som komma att inflyta till statskassan genom försäljning av vissa kronan tillhöriga områden inom Stockholm, nämligen egendomarna Johanneshov och Kvarnängen strax söder om Skanstull. För den som intresserar sig för denna administrativa frågas detaljer hänvisas till skrivelse av den 10 juni 1937 från chefen för IV arméfördelningen, generalmajor Testrup, till fortifikationsstyrelsen, samt sistnämnda myndighets därav föranledda skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t. Här må nu endast framhållas, att ovannämnda försäljningsmedel avsågos redan 1926 att användas för *Stockholms luftförsvär*. Enligt tidigare gjord värdering av de till exploatering avsedda egendomarna, Johanneshov och Kvarnängen, har försäljningen beräknats inbringa netto cirka 6 miljoner kronor. Något med angivna användningsplan mera överensstämmande ändamål än inköp av reservflygfält torde icke kunna tänkas. Visserligen äro de till exploatering avsedda egendomarna ännu icke försålda, men i likhet med vad tidigare ägt rum i liknande fall torde förskottering av tillgängliga medel (djurgårdskommissionens försäljningsmedel) kunna äga rum.

I fråga om den andel i kostnaden för reservflygfältens anskaffning och iordningställande, som skulle falla på Stockholms stad, bör hänsyn tagas till ej mindre än tre olika faktorer.

Först har man huvudfaktorn, den militära. Det är för stadens försvar mot luftanfall av största vikt att de rörliga flygstridskrafter, som avdelats till detta ändamål, icke blivit satta ur stridsfunktion av brist på start- och landningsplats. Anskaffningen av reservflygfält är med andra ord en integrerande del av luftförsvaret, som ju för staden i dess helhet är av vital betydelse.

Men det finnes ett andra skäl för stadens repartiserande i omhandlade kostnader. En kraftig påminnelse härom erhöles i förra veckan, då väderleksförhållandena voro av beskaffenhet att helt avstänga Brommafältet: det från Finland kommande trafikflygplanet måste återvända till Finland, och flygmaskinerna söderifrån nödgades landa i Norrköping. På grund av Brommaflygfältets otillfredsställande beskaffenhet och de oerhörda kostnader, som skulle tarvas för dess förbättrande till ett fullgott flygfält, torde det för Stockholms stads civila flygtrafik vara ett livsvillkor att omedelbart erhålla ett reservflygfält. Genom samgående med staten och med hänsyn till det för staden viktiga allmänna luftförsvaret torde ett enastående tillfälle nu

bjudas att få frågan om ett reservflygfält för den civila flygtrafiken löst, och detta för en ringa bråkdel av den kostnad som Brommafältets ordnande skulle betinga.

Flygvapnets flygfält vid Barkarby och civilflygets Brommafält ligga på endast 7,000 meters avstånd från varandra. Under ogynnsamma förhållanden — dålig sikt och vind från SSO, då trafikflygplanen före landning måste flyga över Barkarby — föreligger fara för kollision mellan trafikplan och militärplan. Denna fara kan medföra nödvändigheten att inställa militära flygövningar, när ett trafikplan väntas.

I tidigare artiklar — införda i Nya Dagligt Allehanda den 14, 22 och 29 september — har jag fäst uppmärksamheten vid vissa andra olägenheter med Barkarbyfältet. Med hänsyn till dessa och ovan berörda olägenheter synas de militära myndigheterna böra taga sig en förnyad funderare, om det verkligen lönar sig att nedlägga erforderliga miljonkostnader för att iordningställa detta flygfält, så att det motsvarar tidsenliga krav. Den kör av militära röster blir för varje dag allt starkare, som framhåller olämpligheten av gemensamt övningsområde för flyg- och markstridsförband. Samtidig flygning och artilleriskjutning över samma område äro en omöjlighet. För utbildningen av marktrupperna skulle det innebära dagliga och väsentliga olägenheter att truppens uppmärksamhet drages till de talrika flygplanens evolutioner och därmed frändrages den egna övningen.

Vad skall då göras? Riksdag och regering ha ju beslutat att förlägga Svea flygflottilj till Barkarby. Arbetena för denna förläggning äro redan påbörjade. Den kan därför betraktas såsom sakrosankt. Det kan därför tyckas att frågan vore olöslig. Så är dock dess bättre icke fallet.

Frågan kan lösas på ett sätt, som borde kunna tillfredsställa alla parter. Lösningen innebär i största korthet, att man skiljer mellan förläggnings- och övningsplats för flygflottiljen, bibehåller Barkarby som förläggningsplats och gör Skå-Edeby till övningsplats.

Den första vinsten med denna anordning är den ekonomiska. Staten skulle därigenom spara ett belopp, överslagsvis beräknat till 5 miljoner kronor. Man undgår nämligen de våldsamma utgifterna för Barkarbyfältets iordningställande till en tidsenlig militär flygplats, medan kostnaderna för inköp och färdigställande av fältet vid Skå-Edeby äro jämförelsevis ringa.

Barkarbyfältet skulle användas endast för start och landning av enstaka flygplan, medan flygövningarna skulle förläggas till Skå-Edeby. Därigenom bleve marktrupperna till stor del kvitt flyget. Kollisionsriskerna skulle avsevärt minskas, enär Skå-Edeby ligger 4,000 meter längre avlägset från Bromma än vad fallet är med Barkarby. Till flygflottiljens förfogande vid mobilisering skulle stå utom verkstaden vid Barkarby även Svartsjö-anstaltens verkstad invid övningsflygfältet. Land- och sjöflygplan kunna sammanföras till Skå-Edeby, där de sistnämnda kunna »landa» på den närbelägna Mälaren.

Till sist men icke minst får flygflottiljen ett förstklassigt flygfält, som i sin slutliga utbyggnad kan beräknas bli omkring sex gånger så stort som Barkarbyfältet. Därmed skulle en av de största olägenheterna med Barkarbyfältet upphöra. Detta fält kan aldrig bli bra och kan aldrig mäta sig med Skå-Edebyfältet.

Naturligtvis innebär även den av mig föreslagna lösningen vissa olägenheter. Men dessa äro icke av bärande betydelse i motsats till de olägenheter, som vidlåda och även i framtiden måste — och med ökad skärpa — vidlåda Barkarbyfältet. Detta kan vid ovan skisserade lösning användas i sitt nuvarande skick. Det kan nämligen användas av enstaka flygplan men icke av flygförband.

Ingemar Petersson.